

# Egy golyó rejtélyes útja

PÁSZTOR PÉTER

*„Közben egy golyó a mellettem álló Decsy (sic!) János lábfejét átlötte...”  
 (Király Béla)*

Az első 1956-ról szóló emlékiratában, amelyet 1981-ben adtak ki Amerikában (Király Béla, Az első náború szocialista országok között. Személyes visszaemlékezések az 1956-os magyar forradalomra [New Brunswick: Bessenyei György Kör, 1981], 64. o.), csupán egy rövid mondatban utalt Király Béla arra a rejtélyes epizódra, amely 1956. november 4-e kora reggelén történt a Nemzetőrség Főparancsnokságán, a budapesti Deák téren. Későbbi visszaemlékezései, amelynek egyik változatát 1986-ban szintén Amerikában (Király Béla, Honvédségből Néphadsereg. Személyes visszaemlékezések 1944-1956 [New Brunswick: Bessenyei György Kör, 1986], 281. o.), a másikat 2004-ben Budapesten adtak ki, épp olyan kurtán kezelik a történetet ( Király Béla, Amire nincs ige. Visszaemlékezések, 1912-2004 [Budapest: HVG Kiadó, 2004], 231. Sőt egy 2004-es emlékkönyvben, amelyben Széchenyi Ágnes szerkesztő Király Bélával folytatott interjúja is helyet kapott, a tábornok szintén nem mond el többet az eseményről (Menedékház. Sárközi Márta emlékkönyv [Budapest: Magvető, 2004], 354. o.), annak ellenére, hogy mint az interjúból és a 2004-es emlékiratából kitűnik, a sebesültet Sárközi Márta zugligeti házába szállították.

Király Béla főparancsnok szűkszavú beszámolója azért is figyelemre méltó, mert az általam átvizsgált más tanúvallomások sarkosan különböznek Király visszaemlékezésétől. Ugyanakkor az a kérdés is felmerül, miért hallgatja el Király a történetek okait és részleteit írásaiban, és miért is változtatta meg segédtsíjtje Decsy János megsebesülésének színhelyét? Az 1981-es és 1986-as publikációiban ugyanis azt írja, hogy mialatt a főparancsnokság halljában búcsúzóul kezdet rázott Kopácsi Sándor főparancsnok helyettessel, Decsy lábfejét átfúrta a golyó. A 2004-es interjújában és a 2004-es emlékiratban azonban a „főparancsnokság épületéből kilépve” kapta Decsy a lövést

(Széchenyi, 354. o. és Király, 231. o.).

Vajon miért cserélte át Király a tett színhelyét? Talán azért, mert ha a hallban történt volna, akkor illene megemlíteni, hogy esetleg valaki a forradalmárok közül lehetett a tettes. Azonban, ha a Deák téren történt a baleset, akkor az olvasó feltehetően arra gondol, hogy egy eltévedt golyó áldozata lett Decsy János. Utóbbi esetben tehát nincs szükség Király magyarázatára.

Míg Király emlékiratában — bármennyire röviden is — felelevenítette

az epizódot, Kopácsi Sándor franciából angolra fordított emlékiratában (Sándor Kopácsi, In the Name of the Working Class. The Inside Story of the Hungarian Revolution [New York: Grove Press, 1987]), említést sem tesz Decsy megsebesüléséről. Viszont megemlíti, hogy Király, aki korábban nem viselt fegyvert, ezúttal pisztolyt kért és ezt csőre töltötte mielőtt még leindultak az emeletről, hogy elhagyják a Deák téri épületet. Király a budai hegyekbe készült, hogy csapatával ellenálljon a szovjet támadásnak, míg Kopácsi a parlamentbe indult (Kopácsi, 183-184 o.).

Marián István, a Műszaki Egyetem nemzetőreinek parancsnoka, akit a Nemzetőrség Főparancsnokságához delegáltak, szintén másképp emlékszik az esetre. Az 56-os Intézet Oral History Archívum anyagában megtalálható Marián 1987-es visszaemlékezése, amely szerint Király pisztolyt kért és kapott, ám „nem ismerte ezt a TT-rendszerű pisztolyt”, és ott ügyetlenkedett. Marián figyelmeztette: „Ember, hát vigyázz, csőre van töltve! Add ide, megmutatom,

tette Király életét. Mivel Királynak én is jó barátja és munkatársa voltam 1998-ig, emlékszem, hogy Decsy kedvenc történetére Király csak legyintett. Szerinte Mariánnak eszé ágában sem volt, hogy lelője a főparancsnokot, hanem a szovjet támadás hírére az ideges Marián fegyverrel akarta rábírní Királyt, hogy menjenek tárgyalni a szovjetekkel.

Decsy egy másik variációt mondott el egy másik 56-os menekülttársának, Held József professzornak:

*„Decsy szerint Marián az épületben le akarta löni Királyt, de Decsy a pisztoly elé ugrott és rávert a fegyvercsőre. A golyó így az ő lábába fúródott. Decsy, aki élete végéig a leglojalisabban viselkedett Királlyal szemben, azt hangoztatta, hogy ezzel a mozdulattal megmentette Király életét.”*



1956. november 4. Visszajüttek az oroszok. Egyesek szerint Király Béla elfutott és magára hagyta Budapestet

hogy hogyan kell kezelni, és miközben adná, meghúzza a billentyűt. Ez aztán végkép pánikot keltett, hogy már a szobában is lövöldöznek” (223. o.). Marián azonban nem említette, az interjú készítőjének, Hegedűs B. Andrásnak, hogy Decsy golyó érte. Hegedűs tapintatosan rá is kérdezett, hogy Marián ismerte-e Decsyt: „Ismertem, hát ő is kijött, de nem tudom őt jellemezni.”

Decsy János (akit 1965-ben ismertem meg, és akivel 1993-ban bekövetkezett haláláig nagyon jó barátságban voltam), többször is elmesélte a történetet. Király Béla azt írta, hogy fiának tekintette őt, mint segédtsíjtjét (Király 1981, 66. o.). Decsy szerint Marián az épületben le akarta löni Királyt, de Decsy a pisztoly elé ugrott és rávert a fegyvercsőre. A golyó így az ő lábába fúródott. Decsy, aki élete végéig a leglojalisabban viselkedett Királlyal szemben, azt hangoztatta, hogy ezzel a mozdulattal megmen-

„Tudod Jóska — mondotta —, a haslövéssem bevérzett. Tudod, amit akkor kaptam, amikor M. tábornok le akarta Király Bélát az irodájában löni és közéjük ugrottam. Azért kellett hordágyon vinni engem Nyugatra negyedike után.” Mivel Held nagy mesemondónak vélte Decsy János barátját, és érdekelte Decsy „sebesülésének esete”, megkérdezte Királyt „mennyi igaz a történetből”. „A tábornok köntörfalozott egy kicsit, láttam, hogy nem szívesen beszél a dologról. De aztán kibökte, hogy M. igazán nem akarta őt lelőni, hanem véletlenül sült el az oldalfegyvere, és a lövedék János térdét súrolta”. (Held József, „Egy amerikai háryjános „igaz” története”. Historia 23 no. 1 (2001): 30).

Tehát a kérdés, hogy mi is történt, voltaképp már hosszú évek óta foglalkoztat. Ezért is fordultam Lipták Béla professzorhoz, aki melegen emlékezett vissza Műszaki Egyetem-i pa-

rancsnokára „Marián Pistára”. Amikor megkérdeztem, tud-e a pisztoly epizódáról, válasza nemleges volt, de megírta kérdésemet Király Bélának. Király angol nyelvű válaszát Lipták elküldte nekem. Meghökkenett az, hogy Király levelét azzal az állítással kezdte, hogy kérdéssel nyilvánvalóan az ő hírnevének kívánok ártani. De ha Királynak nincs mit letagadnia az ügyben, miért is gondolja, hogy kérdésem hírnevét rontaná?

Király 2006. február 21-i, e-mai-

tam, hogy maradjon 1956 hőse. Ez történt.” Tehát Marián 56 áruója volt? És a történész Király nem kívánta tudatni a történelmi igazságot? Vagy ő maga is úgy akar 1956 hőse maradni, hogy a kétes ügyei ne derüljenek ki? Az is lehet, hogy amit 2006-ban Mariánról ír, az valótlan, csak-hogy a halott már nem tud reflektálni. Egyébként az 1986-os visszaemlékezésben, amelyet a börtönviselt Marián nem olvasott (Marián interjú, 235. o.), Király azt írta, hogy „Az is becsületes, ha valaki menteni próbálja, ami menthető. Az is becsületes, ha valaki harcolni akar, és az is, aki egyenesen Nyugatnak veszi útját” (284. o.). Akkor Király szerint Mariánt „féluciat fiatal követte”, és nemcsak két „barátja”, hanem egy főhadnagy is, „akit tiszteltem”.

Eörsi László, az 1956-os forradalom egyik legelismertebb kutatója a pisztoly epizóddal kapcsolatban egy, a Történelmi Hivatalban található forrást ajánlott figyelmembe, amit egy Varga Sándor nevű egyetemista szemtanú 1957. április 10-én mondott jegyzőkönyvbe (TH V-150006-2): „A tisztek Király Bélához mentek, kiadta a parancsot, hogy gépkocsikkal ki kell menni a hegyekbe. Időközben kezébe vett egy pisztolyt és kérdezte a körülötte állókat, hogy hogyan kell kezelni. Marián elvette tőle és mutatta neki, hogy hogyan kell felhúzni, s eközben a pisztoly elsült, és az egyik ott álló fhd. lábába fúródott a golyó. A sebesültet két ember elvezette, majd az ott lévő tisztek Király vezetésével leszaladtak az utcára és autóbá ültek”.

Varga tanúvallomása valószínűleg a valóságot tükrözi, mivel neki ebben az ügyben nem állt érdekében a hatóságok félrevezetése. A rendelkezésünkre álló források közül Marián és Varga is azt állítja, hogy Király nem értett még a legegyszerűbb fegyver kezeléséhez sem. Ugyanakkor Varga azt is vallotta, hogy Marián húzta fel a fegyvert, amely a kezében elsült. Held visszaemlékezése szerint Király neki is úgy magyarázta, hogy a fegyver véletlenül sült el Marián kezében. Ha azt nem is lehet egyelőre tisztázni, hogy Király vagy Marián húzta-e meg véletlenül a ravaszt, egy azonban biztos: mindez a főparancsnokok, Kopácsi és Király szobájában történt az emeleten, és nem a Főparancsnokság kapujában a Deák téren, mint ezt Király most állítja. A pisztoly pedig, amely megsebesítette Decsyt, Király fegyvere volt! Ez talán az ok, ami Királyt a mai napig a történet eltussolására készíti. Vajon remélhető, hogy e rövid írás eredményeként a közeljövőben pontosabb leírást olvashatunk a pisztoly ügyről az 56-os forradalom kilencvenöt éves hőstől?

pastorp@mail.montclair.edu  
 A szerző történész, egyetemi tanár,  
 Montclair State University, Montclair, New Jersey